

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาดำรงอยู่ของกลุ่มอาชีพในชุมชนผู้ประสบภัยคลื่นยักษ์
สึนามิ : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องแกงตำมือบ้านเกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านเกาะมุกด์ ความเป็นมาของกลุ่ม การบริหาร
จัดการกลุ่ม ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการดำรงอยู่ของกลุ่ม โดยเลือกกลุ่มเครื่องแกงตำมือ
บ้านเกาะมุกด์ หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็น
ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิมากที่สุดของจังหวัดตรัง ซึ่งภายหลังจาก
เหตุการณ์ดังกล่าว ชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มเพื่อทำอาชีพเสริม ต่อมากลุ่มต่างๆ ได้หยุดดำเนินการและ
เปลี่ยนกิจกรรมไปทำอย่างอื่น เหลือเพียงกลุ่มเครื่องแกงตำมือที่ยังคงดำเนินการบริหารจัดการอย่าง
ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในการวิจัยผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่
เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เจาะลึก
จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่ม
เครื่องแกงตำมือและกลุ่มลูกค้า จำนวน 14 คน ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนบ้านเกาะมุกด์

บ้านเกาะมุกด์ตั้งขึ้นมาประมาณ 150 ปี โดยคนกลุ่มแรกคือกลุ่มชาวเลที่มาจาก
เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล หลังจากนั้นก็เป็นชาวมลายูและชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานเพิ่มเติม โดยชาวจีน
เป็นกลุ่มแรกที่บุกเบิกการทำสวนและค้าขายกับเมืองกันตังซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญในสมัยนั้น ด้วย
สภาพพื้นที่เป็นเกาะ บ้านเกาะมุกด์มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรมากทำให้กลุ่มคนจีน ไทย
พุทธ ไทยมุสลิมได้เข้ามาอยู่อาศัยตั้งถิ่นฐานจนถึงปัจจุบัน มีประชากรทั้งสิ้น 2,193 คน ส่วนใหญ่
นับถือศาสนาอิสลาม

บ้านเกาะมุกด์ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตการปกครองของตำบล
เกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีสภาพเป็นเกาะอยู่ในทะเล มีเนื้อที่รวม 7,000 ไร่ มีลักษณะ
อากาศร้อนชื้น มีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี ประชากรบ้านเกาะมุกด์ประกอบอาชีพทำการประมง

นอกจากนี้ยังมีอาชีพเกษตรคือการทำสวนยางพารา การค้าขาย และรับจ้าง ปัจจุบันได้รับจ้างทำงานรีสอร์ทและบริการนักท่องเที่ยว

บ้านเกาะมุกด์มีโรงเรียน 1 แห่ง เปิดสอนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น มีสถานีนอนมัธยม 1 แห่ง ไว้บริการประชากรบ้านเกาะมุกด์ วัฒนธรรมความเชื่อของคนบ้านเกาะมุกด์จะเกี่ยวกับอาชีพการประมง เช่น พิธีลอยเรือ พิธีเรียกขวัญเรือ เป็นต้น ส่วนประเพณีบ้านเกาะมุกด์จะสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ เช่น ประเพณีการเข้าสู่น้ำ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีอาบน้ำ 7 เดือน เป็นต้น

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 บ้านเกาะมุกด์ได้ประสบภัยจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ โดยได้รับความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะเรือ เครื่องมือประมง ซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากเรือพังต้องซ่อมและจัดหาเครื่องมือประมงใหม่ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และสภาพจิตใจ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการช่วยเหลือชุมชนเพื่อบรรเทาทุกข์ด้วยปัจจัยยังชีพ และการช่วยเหลือการประกอบอาชีพเสริมในเวลาต่อมา

บ้านเกาะมุกด์มีกลุ่มอาชีพเกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิทั้งหมด 7 กลุ่ม คือ กลุ่มผลิตภัณฑืจากกะลามะพร้าว กลุ่มผลิตภัณฑืดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มผลิตภัณฑืผ้าบาติก กลุ่มผลิตภัณฑืเปลือกหอย กลุ่มเครื่องแกงตำมือ กลุ่มทำขนมพื้นบ้าน กลุ่มแปรรูปปลาหวาน หลังจากเหตุการณ์สึนามิผ่านไป 3 ปี กลุ่มต่างๆ ล้มเลิกและเปลี่ยนสภาพไปทำอย่างอื่นแทน เหลือเพียงกลุ่มเครื่องแกงตำมือที่มีการบริหารจัดการกลุ่มจนถึงปัจจุบัน

2. ความเป็นมาของกลุ่มเครื่องแกงตำมือ

กลุ่มเครื่องแกงเกิดจากการแนะนำของผู้นำชุมชนและความเต็มใจของสมาชิก เพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัวจากภาวะวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ทำให้หลายครอบครัวประสบปัญหาไม่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว เนื่องจากระยะแรกของการฟื้นฟูชุมชนชาวประมงไม่สามารถออกทะเลได้ เพราะเรือ เครื่องมือประมง เสียหายอย่างหนัก ต้องรอซ่อม สร้างใหม่ นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐและเอกชน การสนับสนุนจากผู้นำชุมชน และสมาชิกมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรม และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านสังคม เนื่องจากเหตุการณ์ภัยพิบัติส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจ ทำให้การจัดตั้งกลุ่มสามารถช่วยให้สมาชิกมีความรู้สึกปลอดภัย มั่นใจมากขึ้นอีกด้วย

กลุ่มเครื่องแกงตำมือ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2548 เดิมมีสมาชิกกลุ่ม จำนวน 27 คน กิจกรรมของกลุ่มในระยะแรกมี 2 กิจกรรม คือ เครื่องแกงและทำดอกไม้ประดิษฐ์ ต่อมา

กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์แยกกลุ่มไป สมาชิกเครื่องแกงตำมือจึงเหลือ 19 คน เมื่อต้นปี 2551 สมาชิกกลุ่มจำนวน 5 คน ได้ออกจากการเป็นสมาชิก เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามระเบียบของกลุ่ม ผลผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มี 3 ชนิด คือ เครื่องแกงส้ม เครื่องแกงกะทิ เครื่องแกงพริก กลุ่มจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่ร้านค้าในชุมชน ผลผลิตภัณฑ์เครื่องแกงของกลุ่มได้รับความนิยมาจากลูกค้า และสนองความต้องการของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการบริโภคของคนในชุมชน

3. การบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มเครื่องแกงตำมือมีการบริหารจัดการกลุ่มที่เกิดจากองค์ประกอบดังต่อไปนี้

3.1 การบริหารจัดการด้านองค์กร พบว่า การปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างไม่เป็นตามที่กำหนดไว้คือ ผู้นำที่เป็นประธานกลุ่มทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ส่วนรองประธานกลุ่มทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากประธาน ประสานงานระหว่างประธานและสมาชิกกลุ่ม นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เป็นฝ่ายจัดซื้อ จำหน่าย จัดทำบันทึกทางการเงิน และบัญชีของกลุ่ม โดยคนอื่นมีหน้าที่ทำการผลิตอย่างเดียวคือ นางสมจิต หมาดทิ้ง ทำหน้าที่ผสมเครื่องปรุง นางแม่ตุ ทะเลเล็ก ทำหน้าที่ตำครกใหญ่ ส่วนคนอื่นๆ ตำครกเล็ก สมาชิกกลุ่มมีลักษณะกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มสูง เพราะมีแรงจูงใจในการผลิตและพอใจต่อการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างยุติธรรม

3.2 การบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชี พบว่า กลุ่มมีการจัดหาทุนครั้งแรกโดยการลงหุ้นจากสมาชิกกลุ่มด้วยกันเองเพื่อจัดซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์ ต่อมาได้มีองค์กรจากภายนอกเข้ามาสนับสนุน โรงเรือนให้กลุ่มได้มีที่สำหรับทำกิจกรรมและจัดเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ กลุ่มมีเงินกองกลางส่วนหนึ่งที่ได้จากรายได้ในแต่ละวัน เพื่อเป็นสวัสดิการ ส่วนการทำบัญชีกลุ่มมีการบริหารจัดการที่ไม่ได้เป็นลักษณะตามหลักวิชาการไม่มีระบบบัญชีตามมาตรฐาน แต่กลุ่มได้มีการจดบันทึกข้อมูลลงในสมุด 3 เล่ม ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่าย การสั่งซื้อของลูกค้า และผลกำไรที่เป็นของสมาชิกกลุ่ม กลุ่มพอใจในการจดบันทึกเพราะเคยชินกับวิธีการนี้ ซึ่งใช้การจดบันทึกในลักษณะนี้มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

3.3 การบริหารจัดการด้านการผลิต พบว่า กลุ่มสามารถผลิตเครื่องแกงได้สูงสุดประมาณวันละ 25 กิโลกรัม และต่ำสุดได้ประมาณ 7 กิโลกรัม ในกรณีที่ลูกค้าสั่งเครื่องแกงเป็นจำนวนมาก สมาชิกมีการตกลงให้นำข้าวปลาอาหารมากินร่วมกันที่โรงเรือน เพื่อไม่เสียเวลากลับไปกินที่บ้าน โดยปกติที่กลุ่มตำเครื่องแกงวันละ 7 กิโลกรัม ใช้เวลาวันละ 3 ชั่วโมง หากลูกค้าสั่งเพิ่มจะใช้เวลานานกว่านั้น ซึ่งสมาชิกจะได้รับแจ้งล่วงหน้าจากรองประธาน นอกจากนั้นกลุ่มมี

ผู้ที่ผสมเครื่องปรุงเพียงคนเดียว และมีผู้ที่ตำครกใหญ่ จำนวน 3 คน กลุ่มทำการผลิตที่โรงเรือนของกลุ่มซึ่งได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก

3.4 การบริหารจัดการด้านการตลาด พบว่า ผลผลิตภัณฑ์ของกลุ่มขายดีในช่วงเดือน พฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี และช่วงที่มีกิจกรรมทางสังคม เครื่องแกงของกลุ่มขายส่งและขายปลีกราคาถุงละ 5 บาท ซึ่งร้านค้านำมาจำหน่ายถุงละ 6 บาท ตลาดของกลุ่มมีเฉพาะในชุมชนเท่านั้น หน่วยงานทางภาครัฐได้ส่งเสริมให้กลุ่มไปจำหน่ายตามงานสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลุ่มคิดต้นทุนที่ใช้ในการผลิตเพิ่มขึ้น หากจำหน่ายตลาดภายนอกต้องมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม มีตราสินค้า ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นมีรายจ่ายค่าขนส่ง ค่าบรรจุภัณฑ์ซึ่งไม่คุ้มทุน กลุ่มยุติการจำหน่ายตลาดภายนอก เนื่องจากกลุ่มพบว่าตลาดภายในชุมชนนั้นเพียงพอต่อความต้องการแล้ว

4. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคในการดำรงอยู่ของกลุ่มเครื่องแกงตำมือ

4.1 ปัจจัยสนับสนุนการดำรงของกลุ่ม พบว่ามี 2 ปัจจัย ดังนี้คือ

4.1.1 ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกิดจากภายในกลุ่มที่มีส่วนสนับสนุนให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) การจัดตั้งกลุ่ม สมาชิกเต็มใจในการจัดตั้งกลุ่ม และได้รับการชักชวนจากผู้นำชุมชน เพื่อสร้างอาชีพเสริมหารายได้ให้ครอบครัว

2) ลักษณะของผู้นำ กลุ่มมีผู้นำเป็นคนเสียสละ มีความรับผิดชอบสูง เป็นคนบริหารจัดการกลุ่มโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนมากกว่าคนอื่น แม้จะมีอายุน้อยกว่าสมาชิกส่วนใหญ่ แต่สามารถดูแลและรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้

3) ลักษณะของสมาชิก มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความขยัน อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมสูงและยังมีลักษณะเป็นผู้ใฝ่รู้จากการติดตามผลผลิตของกลุ่ม โดยการสอบถามจากลูกค้าเพื่อนำมาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีรสชาติเป็นที่ถูกใจและตรงตามความต้องการของลูกค้า

4) การจัดสรรรายได้แก่สมาชิก กลุ่มมีความยุติธรรมในการจัดสรรรายได้จากการผลิต ซึ่งสมาชิกพอใจ

5) การจัดสวัสดิการกลุ่ม สมาชิกได้รับประโยชน์จากสวัสดิการของกลุ่มกรณีเจ็บป่วย และกู้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย

6) ความต้องการของลูกค้า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตรงกับความต้องการของลูกค้า เนื่องจากเข้าใจถึงวิถีชีวิตด้านพฤติกรรมผู้บริโภคของคนในชุมชน

4.1.2 ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกิดจากภายนอกที่มีส่วนสนับสนุนให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ดังต่อไปนี้

1) ความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก ได้รับงบประมาณจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างอาคารโรงเรียน และวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต กลุ่มยังได้รับคำแนะนำคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และได้เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่จากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้กลุ่มมีประสบการณ์การเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

2) สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน มีสภาพพื้นที่ที่เป็นเกาะมีน้ำล้อมรอบทำให้ลูกค้ามีทางเลือกในการซื้อน้อย ผลผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจึงขายดีเนื่องจากไม่มีคู่แข่งทางการค้า

3) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน กลุ่มเข้าใจถึงวัฒนธรรมการบริโภคของคนในชุมชนที่นิยมบริโภคอาหารรสจัด เผ็ด ร้อน จึงใช้เครื่องแกงในการปรุงอาหาร

4.2 ปัจจัยอุปสรรคในการดำรงอยู่ของกลุ่ม ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) สมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่มีอายุมาก มีปัญหาเรื่องสุขภาพ กลุ่มควรรับสมาชิกใหม่ให้เข้าร่วมกิจกรรม แต่คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวไม่เห็นความสำคัญ

2) บทบาทหน้าที่ กลุ่มมีผู้นำธรรมชาติคือรองประธาน ทำหน้าที่บริหารจัดการเพียงคนเดียว ควรพัฒนาสมาชิกคนอื่นของกลุ่มให้มีความพร้อมที่จะเป็นผู้นำเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงาน

3) การผลิต กลุ่มมีปัญหาการผลิตช่วงมรสุมที่มีอวนปู เนื่องจากสมาชิกกลุ่มไปรับจ้างทำอวนปู เพราะมีรายได้สูงและเป็นช่วงที่ลูกค้าต้องการเครื่องแกงจำนวนมาก ทำให้กลุ่มทำการผลิตไม่ทัน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของกลุ่มอาชีพในชุมชนผู้ประสพภัยคลื่นยักษ์สึนามิ : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องแกงตำมือบ้านเกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความเป็นมาของกลุ่ม ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า การจัดตั้งกลุ่มเกิดจากความสมัครใจของสมาชิกเพราะต้องการหารายได้เสริม การชักชวนของผู้นำกลุ่มและหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ นอกจากนั้นการจัดตั้งกลุ่มเกิดจากความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านสังคม เพราะการรวมกลุ่มอาชีพมีผลดีทางด้านจิตใจเพื่อเป็นการผ่อนคลายความเครียด เพื่อให้เกิดความอบอุ่นทาง

จิตใจ สมาชิกกลุ่มอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างใกล้ชิด ภัยของสมาชิกกลุ่มมีความใกล้เคียงกัน ย่อมมีความสนใจในเรื่องคล้ายกัน และสมาชิกกลุ่มเป็นเพศเดียวกัน การจัดตั้งกลุ่มสามารถทำได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ดีอินทร์ (2546) ที่ศึกษาพบว่าสาเหตุสำคัญของการรวมกลุ่ม ได้แก่ ต้องการรายได้เพิ่มขึ้นเพราะรายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ และสอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ พัฒน์ บุญรัตพันธุ์ (2549) ที่ได้เสนอสาระของการรวมกลุ่มไว้ว่าสมาชิกของกลุ่มมีความต้องการร่วมกัน มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน เพราะเป็นเครื่องตัดสินใจให้คนเข้าร่วมกับกลุ่ม เกิดความอยากที่จะเข้าไปร่วมเป็นสมาชิกและร่วมดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มจะต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ซื่อสัตย์ และภักดีต่อกลุ่ม ไม่ต้องการสมาชิกที่เข้ามาเพื่อโต้แย้งหรือถูกบังคับ สมาชิกกลุ่มที่มีสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกันจะทำให้รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ง่าย ภัยของสมาชิกที่ใกล้เคียงกันย่อมมีความคิดอ่าน ความสนใจคล้ายกัน กิจกรรมของกลุ่มจะเป็นตัวกำหนดบทบาททางเพศ และมีสถานการณ์บีบตัวเป็นสถานการณ์ที่ทำให้คนรวมกันเพื่อความอยู่รอดเพื่อผลประโยชน์ ต้องกระตุ้นให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. การบริหารจัดการกลุ่ม จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นมีดังนี้

2.1 การบริหารจัดการด้านองค์กร พบว่า โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มไม่ได้เป็นไปตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้แต่แรก เนื่องจากในทางปฏิบัติกลุ่มมีข้อจำกัดเรื่องศักยภาพของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิชาการของ นันทิยา หุตานวัตร และณรงค์ หุตานวัตร (2546) ที่กล่าวว่ากลุ่มมีโครงสร้างไม่เห็นเด่นชัด ไม่ซับซ้อน ไม่มีการแบ่งงานอย่างเด็ดขาด ซึ่งอาจจะบุกรุกๆ ถึงตำแหน่งของบุคคลซึ่งมักจะระบุตำแหน่งประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก แล้วรวมเป็นคณะกรรมการกลุ่ม แต่มิได้กำหนดบทบาทหน้าที่อย่างแน่ชัด จึงมักจะพบการทำงานผสมปนเปกันไปของคณะกรรมการหรือผู้นำของกลุ่ม การใช้อำนาจในกลุ่มมีน้อย การตัดสินใจจะอยู่กลุ่มผู้นำมากกว่าการกระจายสู่สมาชิกแต่สมาชิกไม่รู้สึกละเลยแยกจากกลุ่มผู้นำ เพราะคนในกลุ่มจะมีความเป็นเครือญาติ เป็นเพื่อนบ้านและมีความสัมพันธ์และทำงานแบบวัฒนธรรมชุมชนมากกว่าการใช้กฎระเบียบ

2.2 การบริหารจัดการด้านเงินและบัญชี พบว่า กลุ่มไม่มีการทำบัญชีที่เป็นไปตามหลักวิชาการแต่กลุ่ม ได้มีการจดบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการนำไปคิดรายรับรายจ่ายของสมาชิก เพื่อให้มีความโปร่งใสในการทำงาน อย่างไรก็ตามกลุ่มก็เข้าใจถึงผลประโยชน์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจ เพราะเห็นความจำเป็นที่ต้องนำข้อมูลมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนั้นผู้ที่เข้ามาพัฒนากลุ่มในเรื่องการจัดทำระบบบัญชีของกลุ่ม ต้องมีความเข้าใจถึงศักยภาพ

ของกลุ่ม เช่น พื้นฐานความรู้ ซึ่งจะช่วยให้การทำบัญชีของกลุ่มนั้นๆ มีความเหมาะสมกับการจัดทำและการนำไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิชาการของ นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร (2546) ซึ่งได้เรียบเรียงในหนังสือการพัฒนาองค์กรชุมชนไว้ว่า โดยปกติวิถีชีวิตของเกษตรกรจะไม่คุ้นเคยต่อระบบการควบคุมการเงินโดยระบบบัญชี ซึ่งต้องมีความละเอียดละอของการทำบัญชี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรก็ไม่มี ความกดดันในงานตัวเลข ทำให้เกิดความผิดพลาดทางเทคนิคได้ง่าย แต่ระบบการควบคุมเงินเป็นตัวประกันความซื่อสัตย์ ความรู้ไหล และจะเป็นสิ่งที่ชี้ขาดถึงความเชื่อถือต่อกลุ่ม ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรต้องวางระบบบัญชีที่เกษตรกรสามารถทำได้ด้วยตัวเองและเอื้อต่อการตรวจสอบบัญชีจากสมาชิก ตลอดจนบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก

2.3 การบริหารจัดการด้านการผลิต พบว่า กลุ่มมีปัญหาการผลิตในช่วงเดือน พฤษภาคมถึงตุลาคมที่ลูกค้ามีความต้องการสูงทำให้สมาชิกกลุ่มอยากมีรายได้เพิ่ม ขณะเดียวกันต้องรับจ้างทำอวนปูซึ่งต้องทำในช่วงดังกล่าวด้วย จึงควรจัดหาอุปกรณ์เครื่องทุ่นแรงช่วยกลุ่มให้สามารถทำการผลิตได้ตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บงกช หงส์คำมี (2537) ซึ่งได้สรุปเกี่ยวกับการผลิตไว้ว่าเป็นการวางแผนการตัดสินใจในการผลิต การคิดค้นปรับปรุงการผลิตให้มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยในการผลิต อันประกอบด้วยสมาชิก เครื่องจักร อุปกรณ์ เงินทุน วัตถุดิบ โดยผ่านกระบวนการผลิตซึ่งประกอบด้วย แรงงาน แรงคน วัตถุดิบ การปฏิบัติงานของเครื่องจักร ฝ่ายจัดการเพื่อให้ได้สิ่งทีออกมาคือสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

2.4 การบริหารจัดการด้านการตลาด พบว่า กลุ่มทำการผลิตเพื่อจำหน่ายตลาดภายในชุมชนเท่านั้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตรงกับความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งทำให้ลูกค้าหันมาอุดหนุนสินค้าที่ผลิตจากชุมชน ไม่ต้องไปซื้อสินค้าดังกล่าวจากภายนอกชุมชนช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิชาการของ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2550) ที่กล่าวถึงการสร้างวิสาหกิจชุมชนตั้งอยู่บนกระบวนการคิดและปฏิบัติ ว่าเป็นจุดเริ่มต้นการแปรรูปหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการอุปโภคบริโภคของตนเองภายในครอบครัวเป็นหลัก สมาชิกในชุมชนจะสร้างผลิตภัณฑ์ในลักษณะหลากหลายเพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อและป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกไปนอกชุมชนโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะส่งผลให้การหมุนของเงินอยู่ในหมู่บ้าน ดังนั้นการตลาดของวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญอันดับแรกคือมุ่งผลิตเพื่อตลาดที่เป็นตัวเองของผู้ผลิต อันดับสองคือตลาดในชุมชนเป้าหมายอยู่ที่เพื่อนๆ ในชุมชนโดยผลิตเพื่อทดแทนที่สินค้าที่นำเข้ามาจากภายนอกชุมชน และอันดับสุดท้ายการตลาดนอกชุมชนนำเอาสินค้าที่เหลือจากการใช้ภายในชุมชน แล้วออกจำหน่ายนำเงินจากบุคคลภายนอกเข้าสู่หมู่บ้าน ยามเมื่อสินค้าประเภทนั้นๆ ล้นตลาดภายนอก ชาวบ้านก็จำกัดจำนวนการผลิตที่เหลือ

เพียงพอกับการตลาดในชุมชนและการใช้เองไม่เห็นจะต้องไปเคื้อรื้ออะไร และไม่ต้องกลัวว่าจะขาดทุนเสียด้วยซ้ำไป

3. ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการดำรงอยู่ของกลุ่ม กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่องเกิดจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของกลุ่ม

3.1.1 การจัดตั้งกลุ่ม กลุ่มได้รับประสบการณ์จากเหตุการณ์ที่เป็นภัยต่อชีวิตเมื่อคนเจอวิกฤตปัญหา ก็จะรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันซึ่ง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะรวมตัวกันเพื่อสนองความต้องการทางด้านสังคม ทางจิตวิทยา ทำให้มีความรู้สึกอบอุ่นใจรู้สึกปลอดภัยซึ่งสอดคล้องกับ อรุณ รักธรรม (2524) ที่ได้สรุปเหตุผลของการรวมกลุ่มว่าเกิดจากความต้องการทางสังคมเป็นความต้องการที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะรวมตัวกันเพื่อสนองความต้องการสังคมของตัวเอง และเหตุผลทางด้านจิตวิทยา สังคม เป็นความต้องการได้รับการตอบสนองทางจิตใจในสังคมความต้องการเข้าร่วมอยู่ในสังคมความต้องการความมั่นคง ความต้องการมีสถานภาพที่เด่น และความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต

3.1.2 ลักษณะผู้นำกลุ่ม กลุ่มมีผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม มีความเสียสละ โดยที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนที่มากกว่าคนอื่นๆ แต่สามารถให้การช่วยเหลือกลุ่มได้หลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พิเศษฐ มาบุญวงศ์ (2537) ที่กล่าวถึงผู้นำกลุ่มหรือคณะกรรมการกลุ่ม คุณสมบัติของผู้นำที่ดีคือมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้กิจกรรมกลุ่มอื่นหรือสถานการณ์ทั่วไปด้วยเพื่อพิจารณาขยายกิจการให้ก้าวหน้าต่อไป มีความรับผิดชอบ สร้างศรัทธาให้เกิดแก่สมาชิกกลุ่ม และต้องให้ความร่วมมือหรือประสานงานกับหน่วยงานข้างเคียงด้วย

3.1.3 ลักษณะของสมาชิก กลุ่มมีสมาชิกที่อายุอยู่ในวัยใกล้เคียงกัน เป็นเพศเดียวกัน มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเพราะเป็นเครือญาติกัน นับถือศาสนาเดียวกัน มีความตั้งใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ร่วมกันช่วยแก้ปัญหาของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา พุ่มเต็มวงศ์ (2538) ที่พบว่า การคงอยู่ของกลุ่มเกิดจากการมีความสัมพันธ์อันดีภายในกลุ่ม การสร้างบรรยากาศภายในกลุ่ม ประสิทธิภาพของกลุ่มและกิจกรรมของกลุ่ม การศึกษาด้วยตนเองของสมาชิกกลุ่มสามารถแก้ปัญหาของตนเองและของกลุ่มได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาวุฒิ ชนะช (2535) ที่ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยความสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม

3.1.4 การจัดสรรรายได้แก่สมาชิกกลุ่ม มีการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรมและมีความโปร่งใส กลุ่มมีความพึงพอใจในการรับประโยชน์จากกิจกรรมที่ทำ เพราะใครทำก็ได้ ใครไม่ได้ทำก็ไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิชาการของ อรุณ รัชธรรม (2537) ที่กล่าวว่าไว้ว่ากลุ่มจะช่วยให้เขาได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือในการผลิตที่มีการจ่ายค่าจ้างในลักษณะผลผลิตของกลุ่มแล้ว เขาจะช่วยเหลือและร่วมมือในการสร้างผลผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนสูงขึ้น

3.1.5 ความต้องการของลูกค้า ในภาวะที่ประสบภัยคนจะไม่สนใจสินค้าฟุ่มเฟือย การผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยขั้นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะชุมชนที่ประสบภัยต้องการสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนกลุ่มที่ล้มเลิกไปส่วนใหญ่ผลิตสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย ซึ่งคนในชุมชนไม่มีความจำเป็นต้องใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ ขุนทอง (2548) ที่เป็นข้อเสนอให้ภาครัฐมีส่วนร่วมกับชุมชนในเรื่องการสร้างอาชีพใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรจง ศิริ (2545) ที่ศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่โดยการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ โดยใช้แนวคิดที่นำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาปรับใช้ให้เหมาะสม

3.1.6 ความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ในด้านการจัดสร้างโรงเรือน จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เนื่องจากกลุ่มมีปัญหาสถานที่ที่ใช้ทำการผลิตต้องแก้ปัญหาโดยตลอด ซึ่งก็ไม่ได้ทำให้สมาชิกกลุ่มย่อท้อในการทำกิจกรรม กลับยิ่งเพิ่มช่วยหาทางแก้ไขปัญหาก็ได้เป็นอย่างดี หน่วยงานเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนสร้างโรงเรือนนั้น ได้มีการศึกษาถึงสภาพปัญหาของกลุ่มอย่างแท้จริง จึงทำให้การแก้ไขปัญหาสามารถทำได้ตรงความต้องการของกลุ่ม ซึ่งต่างจากหน่วยงานของรัฐที่จัดซื้อเครื่องปั่นไฟฟ้ามาให้กลุ่มแต่ไม่สามารถนำมาใช้ได้ เพราะขาดการศึกษาการใช้งานของอุปกรณ์กับผลผลิตของกลุ่มอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่เป็นแหล่งทุนในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชนต้องเข้าไปทำการศึกษาถึงความต้องการของคนในชุมชน ต้องเข้าใจบริบทของชุมชน ลักษณะนิสัยของคนในชุมชน ก่อนการตัดสินใจช่วยเหลือทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชฎาพร ชุมพรัตน์ (2544) ที่ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลลบต่อการดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจกลุ่มของสมาชิก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในการดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจกลุ่ม และงานวิจัยของ บงกช หงส์คำมี (2537) ที่ศึกษาองค์ประกอบในการดำรงอยู่ของกลุ่มพบว่า การที่กลุ่มจะดำรงอยู่ได้จะต้องมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งกลุ่มต้องประสานงานองค์กรภายนอกในด้านเงินทุน ความรู้ เทคนิค

ในการผลิต ในการบริหารจัดการกลุ่ม ความรู้ในด้านการตลาด ความรู้ในด้านแนวคิดการพัฒนา และข้อมูลข่าวสารจากองค์กรภายนอก

3.1.7 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน กลุ่มมีความสัมพันธ์ต่อกันตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นับถือศาสนาเดียวกัน ดังนั้นในการทำกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกกลุ่มต่างมีความเห็นอกเห็นใจต่อกัน ให้เกียรติผู้อาวุโส จึงช่วยเหลือกลุ่มกัน ได้ดีและในด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหารคนในชุมชนบริโภคอาหารในลักษณะที่คล้ายกัน ดังนั้นในการช่วยเหลือเพื่อให้มีกลุ่มอาชีพในชุมชนต้องมีการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของไพรัตน์ เคชะรินทร์ (2527) ที่กล่าวว่ากระบวนการที่รัฐบาลในฐานะผู้ส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครในรูปต่างๆ คำนึงถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชนนั้นให้มีความลึกซึ้งก่อน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกันโดยให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ดังนี้ 1) ร่วมทำการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งรวมถึงความต้องการของชุมชน 2) ร่วมคิดหาทางสร้างแบบแผนและวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เพื่อสนองความต้องการของชุมชน 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน 4) ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบทางบริหารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 6) ร่วมในการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน 7) ร่วมปฏิบัติงานตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

3.2 ปัจจัยอุปสรรคในการดำรงอยู่ของกลุ่ม ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มพบว่ากลุ่มมีอุปสรรคในการบริหารจัดการดังนี้

3.2.1 สมาชิกกลุ่ม กลุ่มมีสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุในชุมชนที่ต้องการหาเลี้ยงชีวิตตัวเอง ทำให้หลายคนมีปัญหาเรื่องสุขภาพ โดยเฉพาะความเมื่อยล้าจากการทำการผลิต เนื่องจากต้องใช้กำลังแขนในการตำเครื่องแกง บางคนต้องเดินเท้ามาที่ทำการของกลุ่ม เนื่องจากบ้านอยู่ห่างไกล ทำให้ปวดขา ปวดเท้า เกิดปัญหาด้านสุขภาพ และคนสูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาทำให้อ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ซึ่งตรงกันข้ามคนหนุ่มสาวในชุมชนที่ได้รับการศึกษาแต่ไม่ได้มีความสนใจในการทำงานลักษณะนี้ ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้ลูกหลานในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มให้มากขึ้น เพื่อเป็นการสืบทอดให้ผู้ที่สนใจและคนรุ่นใหม่เข้ามา

พัฒนาให้กลุ่มเครื่องแกงสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ พัวพงศกร และอัมมาร สยามวาลา (2538) ที่ศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ส่วนใหญ่ยังไม่มียุทธศาสตร์พัฒนาผู้นำรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดกิจกรรมของกลุ่มให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง

3.2.2 บทบาทและหน้าที่ กลุ่มแบ่งบทบาทหน้าที่ให้ฝ่ายผสมเครื่องแกงมีเพียงคนเดียว ซึ่งสมาชิกกลุ่มคนอื่นไม่มีส่วนร่วมในการทำและสมาชิกคนอื่นๆ ก็ไม่ได้มีความสนใจในเรื่องนี้ ส่วนการบริหารจัดการกลุ่มก็มีผู้นำกลุ่มเป็นผู้นำธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดของสมาชิกในด้านศักยภาพ ดังนั้นจึงควรให้สมาชิกคนอื่นมีส่วนร่วมในการทำการผลิตโดยการหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันไป และควรจัดหาคนที่สามารถช่วยงานบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงานที่ผู้นำกลุ่มต้องทำเพียงคนเดียวไปให้คนอื่นช่วยทำบ้าง เพื่อค้นหาคนที่สืบทอดให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ณรงค์ เสงี่ยมประสา (2543) ที่กล่าวถึงลักษณะที่จะทำให้กลุ่มสลายตัวได้แก่ สมาชิกบางคนเข้ามาควบคุมกิจกรรมของกลุ่มมากเกินไป กิจกรรมของกลุ่มเป็นภาระมาก ทำให้งานส่วนตัวต้องเสียหาย และกล่าวถึงการดำรงอยู่ของกลุ่มว่ากลุ่มจะต้องมีการสืบทอดโดยสมาชิกใหม่ เพราะการสืบทอดและการถ่ายทอดความรู้จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมกลุ่มได้ด้วยความสนใจและร่วมกิจกรรมได้นาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของกลุ่มอาชีพในชุมชนผู้ประสบภัยคลื่นยักษ์สึนามิ : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องแกงตำมือบ้านเกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางต่อการพัฒนาอาชีพเสริมในชุมชนผู้ประสบภัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ กล่าวคือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐควรสนับสนุนการพัฒนาอาชีพเสริมในพื้นที่ประสบภัย โดยเน้นลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่มีตลาดอยู่ในชุมชน

1.2 รัฐควรพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ปัญหาชุมชนผู้ประสบภัย ทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านสังคม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรให้กลุ่มมีการถ่ายทอดวิธีการผสมเครื่องแกงและการตำครกใหญ่ให้แก่สมาชิกในกลุ่มหรือบุตรหลานหรือคนในชุมชน เพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ในชุมชนต่อไปในอนาคต

2.2 ควรจัดหาอุปกรณ์เพื่อช่วยทุ่นแรงในการผลิตที่สามารถทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพเหมือนเดิม และมีจำนวนผลผลิตมากพอต่อความต้องการของลูกค้า

2.3 ควรให้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีการติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

2.4 ควรหาแนวทางเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพเสริมในชุมชนบ้านเกาะมุกด์ที่มีอยู่เดิมให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

2.5 ควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทักษะการบริหารจัดการด้านธุรกิจแก่กลุ่มอาชีพในชุมชนในวิถีทางที่ชาวบ้านทำได้ โดยการศึกษาและทำความเข้าใจศักยภาพที่แท้จริงของชาวบ้านก่อน เช่น การทำบัญชี ต้องเข้าใจว่าชาวบ้านทำมาอย่างไร แล้วนำมาปรับใช้ แต่ต้องให้ชาวบ้านยอมรับและสามารถทำได้

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนากลุ่มเครื่องแกงตำมือจากข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยนี้

3.2 ควรทำการวิจัยประเมินผลโครงการพัฒนากลุ่มอาชีพเสริม เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชุมชนพื้นที่ประสบภัยสึนามิ